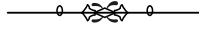

Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Yargılaması Üzerindeki Etkisinin Hukuki Niteliği Üzerine

The Legal Basis Of The Authority Of The Criminal
Res Judicata in Civil

Ar. Gör. Ozan TOK*

ÖZET

Hukuk mahkemesi hâkimi, ceza mahkemesi tarafından yapılan her tespitle bağılı değildir. Zira ceza hukuku ve özel hukuk birbirinden farklı hukuk dallarıdır. O hâlde hukuku hâkimi ceza mahkemesi tarafından yapılan “altlama” faaliyetiyle bağılı olamaz. Hukuk hâkimi ceza mahkemesi tarafından yaptığı vakıa tespitleriyle ise bağılı olarak kabul edilecektir. Kesin hükmün olumlu ve olumsuz etkilerinden söz edebilmek için iki yargılamadaki tarafların ve dava konusunun aynı olması gerekir. Hâlbuki ceza yargılamasında ve hukuk yargılamasında taraflar ve dava konusu aynı olmadığından ceza mahkemesi kararının bağlayıcı etkisinin temelinde kesin hüküm etkisi yer almaz. Ceza mahkemesinin yapmış olduğu tespitlerin, hukuk hâkim tarafından reddi kamu düzenini ihlâl edeceğinden, bağlayıcı etkinin teorik temeli kamu düzenine dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Altlama, sorumluluk hukuku, vakıa, kesin hükm, kamu düzeni*

ABSTRACT

The civil judge is not bound by any findings made by the criminal court. So the criminal law and civil law are quite different fields. While the civil court can not be bound by the subsuming made by the criminal judge by against it must respect the findings of fact made by

* Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi

the criminal court. For the existence of positive and negative effect of res judicata, it is necessary that the parties and claims are the same. While the parties and requests can not be accepted the same, one can not speak of the positive or negative effect of res judicata. The denial of civil jufe of findings of fact by the criminal judge is likely to provoke a breach of public order. Then the public order is the basis of the effect of the criminal decision

Keywords: *Subsuming, responsibility law, fact, res judicata, public order*

GİRİŞ

Türk Borçlar Kanunu'nun 74. Maddesine göre: “Hâkim, zarar verenin kusurunun olup olmadığı ve ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığı hususlarıyla ilgili olarak karar verirken, ceza hukukunun sorumlulukla ilgili hükümleriyle bağlı olmadığı gibi, beraat kararıyla da bağlı değildir.

Aynı şekilde, ceza hâkiminin kusurun değerlendirilmesine ve zararın belirlenmesine ilişkin kararı da, hukuk hâkimini bağlamaz”

İlgili madde birçok tartışılması gereken haklı soruları gündeme getirmektedir. Öncelikle bir yargılama hukuku dalında verilen kararın, başka bir yargılama hukukuna ilişkin daldaki yargılamayı etkilememesi yargılama hukukunda kabul edilen bir prensiptir. Aksi takdirde yargılama hukukunun çeşitli branşlarının mevcudiyeti de anlamsız hâle gelecektir. O hâlde tartışılması gereken ilk sorun TBK m. 74(İBK m. 53) hükmünün bu kurala bir istisna teşkil edip etmediğidir. Zira maddenin lafzında esasen hukuk hâkiminin, ceza mahkemesinin hangi vakıalara ilişkin tespitleriyle bağlı olmadığı ifade edilmiş; ancak hukuk hâkiminin bağlı olduğu vakıa tespitlerine doğrudan doğruya yer verilmemiştir.

Şayet hukuk hâkiminin, ceza mahkemesinin bazı vakıa tespitleriyle bağlı olduğu kanaatine varılırsa bu takdirde iki önemli sorun daha ortaya çıkmaktadır. İlk olarak hukuk hâkimi, ceza mahkemesinin hangi vakıa tespitleriyle bağlı olacaktır? Başka bir ifadeyle bu “bağlayıcı etkinin” kapsamı nedir? Bu sorunla bağlantılı olan ve çalışmamızın da konusu oluşturan diğer sorun ise bu etkinin hukuki niteliğidir. Gerçekten de medeni usul hukukunda bir mahkeme kararında tespit edilen vakıaların diğer mahkemeyi bağladığı hâlleri düzenleyen müesseseler bulunmaktadır. Bunlar ise olumlu ve olumsuz etkisiyle kesin hüküm ve fer'i müdahalenin etkisi müesseseleridir. Şayet bir mahkeme kararı,

başka bir mahkeme için bazı vakıaların tespiti anlamında bağlacıysa ya ilk mahkeme kararı maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmektedir ya da fer'i müdahil etkisi söz konusudur. Aksi takdirde bir “bağlayıcılıktan” söz etmenin imkânı da bulunmamaktadır. İşte TBK m. 73(İBK m 53)'de düzenlenen ceza mahkemesinin kararlarının, hukuk mahkemesi üzerindeki etkisi de öncelikle bu müesseseler üzerinden incelenmelidir. Ceza mahkemesi kararlarının etkisi kesin hüküm etkine mi yoksa fer'i müdahil etkisine mi dayanmaktadır? Bu sorulara verilecek cevap olumsuzsa bu etkinin hukuki niteliği nasıl değerlendirilecektir?

Çalışmamızda da öncelikle bu etkinin kapsamı ve şartları bakımından doktrinde ve uygulamada kabul edilen esaslar üzerinde kısaca durulacak; ve bağlayıcı etkiye sahip kesin hüküm ve fer'i müdahil etkisi incelenerek, ceza mahkemesi kararlarının etkisinin hukuki niteliği bakımından çıkarımlarda bulunulmaya çalışılacaktır.

1. CEZA MAHKEMESİ KARARININ BAĞLAYICI ETKİSİNİN KAPSAMI

A. TBK m. 74 Hükümünün Yorumlanması

Kanuna göre hukuk hâkimi ceza mahkemesinin kusura, ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığına ilişkin tespitleri ve ceza mahkemesi tarafından verilen beraat kararıyla ve ceza mahkemesinin zarara ilişkin tespitleriyle bağlı değildir(TBK m. 74)¹.

Görüldüğü üzere Kanun, hukuk hâkiminin ceza yargılaması sırasında gerçekleştirilen tespitlerin hangileriyle bağlı olduğunu belirtmiş ancak sayılı hususların dışında kalan tespitler bakımından herhangi bir prensip ortaya koymamıştır. İlk bakışta bu sayımdan kanun koyucunun farklı yargılama hukuku branşlarının birbiri üzerindeki etkisi olamayacağı hususunu² vurgulamak istediği fikrini savunmak mümkündür.

¹ Hukuk hâkiminin haksız file ilişkin esaslar bakımından ceza mahkemesi kararıyla bağlı olmaması doktrinde “bağımsızlık(istiklal) prensibi” olarak ifade edilmektedir(TANDOĞAN, Haluk, Türk Mes'uliyet Hukuku, İstanbul 2010, s. 349).

² Nitekim ceza yargısı, ceza hukuku alanındaki yargısal faaliyeti konu alırken; medeni usul hukukunun konusu özel hukuka ilişkin yargılamadır(KURU, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. Baskı, Cilt I, İstanbul 2001, s. 8).

Ancak doktrinde³ ve Yargıtay⁴ kararlarında açıkça ifade edildiği üzere esasen kanun koyucu, bu sayım dışında kalan hususlara ilişkin tespitlerin hukuk yargılamasında etki etmesini istemiştir. Ancak Eren, hâkim görüşün aksine bağımsızlık(istiklal) prensibinin istisnasız olarak uygulanması gerektiğini ve hukuk hâkiminin ceza mahkemesinin maddi vakıalara ilişkin tespitleriyle dahi bağlı olmayacağını ifade etmektedir⁵. İsviçre Hukukunda Engel de, Eren gibi burada mutlağa yakın bir bağımsızlığın söz konusu olduğunu belirtmektedir⁶.

³ ARSEBÜK, Esat, Borçlar Hukuku, Cilt I, 2. Baskı, İstanbul 1943, s. 591; VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet, Refet ÖZDEMİR, Türk Borçlar Kanunu Şerhi, Ankara 1987, s. 138; ATAAY, Aytekin, Borçlar Hukukunun Genel Teorisi, 3. Baskı, İstanbul 1981, s. 302; OLGAÇ, Senai, Kazai ve İlmi İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu ve Hususi Kanunlar, Cilt 1, İstanbul 1959, s. 515; OSER, H., W. SCHÖNENBERGER, Borçlar Hukuku(Çev. Recai Seçkin), Birinci Kısım, 2. Baskı, Ankara 1947, s. 495; KILIÇOĞLU, Ahmet, “Haksız Fiillerden Sorumlulukta Medeni Hukuk Ceza Hukuku İlişkisi”, AÜHFD, C. XXIX, S. 3-4, Y. 1973, s. 199; FEYZİOĞLU, Necmeddin, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt I, 2. Baskı, İstanbul 1976, s. 446; TUNÇOMAĞ, Kenan, Türk Borçlar Hukuku, Cilt I, 6. Bası, İstanbul 1976, s. 518; OĞUZMAN, M. Kemal, M. Turgut ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt II, İstanbul 2013, s. 81; AYAN, Mehmet, Borçlar Hukuku, 8. Baskı, Konya 2013, s. 286; KILIÇOĞLU, Ahmet M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 19. Bası, Ankara 2015, s. 483-484; UYGUR, Turgut, Borçlar Kanunu, Cilt III, 3. Bası, Ankara 2010, s. 2679; ROSSEL, Virgile, Manuel de Droit Fédéral Des Obligations, Tome Premier, Geneve 1920, s. 105; ENGEL, Pierre, Traité des obligations en droit suisse Dispositions générales du CO, 2e édition, Bern 1997, s. 575.

⁴ “(...)Dairemizin yukarıda anılan bozma ilamında belirtildiği gibi her ne kadar ceza mahkemesinin beraat kararı hukuk hakimini bağlamaz ise de **maddi olayın bu şekilde cereyan ettiğine dair ceza hakiminin tespiti hukuk hakimini bağlar**(...) Yargıtay 11. HD, T. 11.1.2016, E. 2015/6013, K. 2016/71. “(...)Dosyaya sunulan Bursa 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 2006/42 E.; 2008/73 K. sayılı ceza dosyası içeriğinden dava konusu çeklerdeki imzanın davacıya ait olmadığı saptandığı ve ceza mahkemesinin kararının kesinleştiği görülmüştür. Bu durumda mahkemece, TBK.nun 74. madde hükmü uyarınca **ceza mahkemesinin maddi vaktayı saptayan kararının hukuk hakimini bağlayacağı gözetilerek** sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir(...)” Yargıtay 19.HD, T. 2.11.2015, E. 2015/2398, K. 2015/13766(www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 14.05.2016).

⁵ EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 19. Bası, Ankara 2015, s. 829.

⁶ ENGEL, s. 575.

Gerçekten de Kanun, hukuk hâkiminin, ceza mahkemesi kararıyla bağlı olmayacağı hususları menfi olarak saymıştır. O hâlde Kanunda gösterilen vakıaların dışında kalan vakıa tespitleriyle hukuk hâkiminin bağlı olduğu sonucuna varmak gerekecektir. Aksi takdirde Kanunda ceza mahkemesi kararlarının hukuk yargılaması üzerindeki etkisini düzenleyen bir hükmün varlığı da manasız hâle gelmiş olacaktır⁷. İleri de değineceğimiz üzere bu “bağlayıcı etkinin” altında yargılama hukukuna hâkim olan prensipler bulunmaktadır.

O hâlde ceza hâkiminin dava dosyasındaki vakıalara ilişkin yaptığı hukuki değerlendirmeye bağlı olmayan hukuk hâkimi bir vakıanın varlığına veya yokluğuna ilişkin ceza hâkiminin yapmış olduğu tespitle bağlı olmaktadır. Esasen bunun sebebi vakıa tespitleri bakımından uygulanacak hukukun niteliğinin öneminin olmamasıdır.

B. Ceza Yargılamasındaki Altlama Faaliyetinin ve Maddi Vakıa Tespitinin Bağlayıcılığı

Altalama, hâkimin dava dosyasındaki somut vakıaların, uygulanacak normların koşul vakıalarına uyup uymadığına ilişkin yapmış olduğu faaliyeti ifade eder⁸. Altlama faaliyeti sonucunda hâkimin verdiği sonuç ise hukuki sonucu gösterir⁹. Buna göre hâkim somut vakıanın uygulanacak normlardan birinin veya birkaçının soyut vakıalarıyla çakıştığını saptadığı takdirde bu normda gösterilen hukuki sonuçlar gerçekleşir. Altlama faaliyetinin bizatihi kendisi ve bu faaliyetle birlikte normun uygulanmasıyla ortaya çıkan hukuki sonuçlar ceza yargılaması bakımından verilen kararların hukuk yargılaması etkisi bakımından büyük önem taşımaktadır. Buna göre ceza hukuku ve özel hukuk bir-

⁷ Yargıtay bir kararında bu hususu açıkça belirtmiştir: “(...) Her ne kadar BK'nun 53. Maddesi metninde ceza mahkemesince verilen kararların hukuk hâkimini bağlayacağına dair açık bir hüküm yoksa da, bu maddenin genel yorumundan ve özellikle son cümlenin karşı anlamından, ceza mahkemesince verilen mahkûmiyet kararlarındaki, fiilin hukuka aykırılığını ve illiyet bağını saptayan maddi vakıa konusundaki kabulün hukuk hâkimini de bağlayacağı hem ilmi, hem de kökleşmiş kazai içtihatlarla benimsenmiş bulunmaktadır(...).” Yargıtay 11. HD, T. 26.11.1984, E. 5785/1983, K. 5810/1984(UYGUR, s. 2683).

⁸ ÜSTÜNDAĞ, Saim, Medeni Yargılama Hukuku, 7. Bası, İstanbul 2000, s. 48; ATALAY, Oğuz, Medeni Usul Hukukunda Menfi Vakıaların İspatı, İzmir 2001, s. 58; AKKAYA, Tolga, Medeni Usul Hukukunda İstinaf, Ankara 2009, s. 206.

⁹ AKKAYA, s. 206.

birinden bağımsız hukuk alanları olduğu için her ne kadar iki hukuk alanına giren vakıalar ortak olsa bile (ortak vakıalar)¹⁰ bunlara uygulanacak normlar birbirinden farklıdır. Bu hâlde TBK m. 74 esasen varılması gereken bir sonucu teyit etmektedir. Buna göre hukuk hâkimi, ceza yargılamasında yapılan atlatma faaliyeti ile bağılı olmadığı gibi bu faaliyetle birlikte mevcut olan hukuki sonuçlarla da bağılı olamaz¹¹. Esasen TBK m. 74 hükmü bu hukuki ve mantiki çıkarımın bir teyidinden ibarettir. Şayet bir hukuki müessesesinin var olabilmesi için iki hukuk alanı bakımından aranan şartlar farklıysa bu takdirde bir yargılamada yapılan tespit diğerini bağlamayacaktır. İşte Kanunda belirtilen “kusur” ile bağılı olmama bu prensibin teyit edilmesinden ibarettir. Gerçekten de ceza hukuku ve medeni hukukun “kusur” bakımından kabul ettiği esaslar birbirinden farklıdır¹². O hâlde iki yargılama bakımından yapılacak atlatma faaliyeti de birbirinden farklı olacaktır. Buna göre hukuk hâkimi, ceza yargılamasında sanığın kusurunun olmadığına ilişkin yapılan tespitle bağılı değildir; ancak hukuk hâkimi sanığın kusurlu olduğuna ilişkin yapılan tespitle bağılı olmalıdır. Zira her ne kadar kusura ilişkin saptama ceza hâkimi tarafından yapılan bir atlatma da olsa ceza hukukunda kusura ilişkin kurallar, özel hukuka göre daha sıkı olarak tespit edildiği için¹³ kusurun bulunduğuna ilişkin yapılan atlatmada ceza hukuku ve medeni hukuk kusura ilişkin prensipler bakımından çıkarılır; bu hâlde ceza hâkiminin yaptığı atlatmanın hukuk hâkimini bağlaması tabiidir¹⁴. Ancak nedensellik bağı ile ilgili olan tartışmalar

¹⁰ Ceza mahkemesi kararlarının bağlayıcı etkisinin kapsamı ise bu ortak vakıalarla sınırlıdır. Fransız Yüksek Mahkemesinin bu hususu tespit eden bir kararı için bkz. Cour de cassation, chambre sociale, 16.03.2016(www.legifrance.gouv.fr, Erişim tarihi: 15.05.2016).

¹¹ Aynı hususu Fransız Yüksek Mahkemesi de ifade etmektedir. Mahkemeye göre hukuk hâkimi ceza hâkiminin yapmış olduğu maddi vakıa tespitleriyle bağılı olsa da atlatma faaliyetini bizzat kendi gerçekleştirmek zorundadır. Karar için bkz. Cour de cassation, chambre sociale, 6.10.2015(www.legifrance.gouv.fr, Erişim Tarihi: 10.05.2016).

¹² KILIÇOĞLU, Borçlar, s. 479.

¹³ TANDOĞAN, s. 23.

¹⁴ “(...)818 sayılı BK'nın 53 üncü maddesine (6098 sayılı TBK m. 74) ve yerleşik Yargıtay uygulamasına göre, hukuk hâkimi, ceza hâkiminin belirlediği kusur oranı ve delil yetersizliğine dayalı beraat kararıyla bağılı değil ise de; sanığın isnat edilen eylemi gerçekleştirmediğinin kesin olarak tespiti olgusuna dayalı beraat kararı ile o eylemin hukuka aykırılığını ve failini belirleyen mahkumiyet kara-

ışığında ceza hukuku ile medeni hukuk arasında farklı teorilerin benimsendiği düşünülürse¹⁵ nedensellik bağının varlığı veya yokluğuna ilişkin ceza mahkemesi kararları hukuk hâkimini bağlamamalıdır¹⁶. Zira bu hâlde iki mahkemenin altlamasının çakışmasından bahsedilemeyecektir. Yargıtay da bir kararında kanaatimizce isabetli olarak illiyet bağına ilişkin tespitle hukuk hâkiminin bağlı olmaması gerektiği ifade etmiştir¹⁷.

Yukarıdaki açıklamalarımız ışığında şu sonuçlara varılmalıdır: Ceza hâkiminin beraat kararı veya mahkûmiyet kararı vermesinin bir önemi bulunmaksızın hukuk hâkimin ceza mahkemesince kesin olarak tespit edilen maddi vakıalarla mutlak olarak bağlıdır¹⁸. Ancak hâkim “kusura” ilişkin altlama hariç olmak üzere¹⁹ ceza mahkemesinin diğer

rının bu yönleriyle bağlıdır(...)” Yargıtay 17. HD, T. 27.6.2013, E. 2013/6888, K. 2013/10145(www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 14.05.2016).

¹⁵ **EREN**, Fikret, Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi, Ankara 1975, s. 97 vd.

¹⁶ **EREN**, Borçlar, s. 828.

¹⁷ “(...)Bu açık hüküm karşısında ceza mahkemesince verilen beraat kararı, kusur ve derecesi, zarar tutarı, temyiz gücü ve yükletilme yeterliği, **illiyet gibi** esasların hukuk hakimini bağlamayacağı konusunda duraksama bulunmamaktadır. Ancak, hemen belirtilmelidir ki, gerek öğretide ve gerekse Yargıtay’ın yerleşmiş içtihatlarında, ceza hakiminin tespit ettiği maddi olaylarla ve özellikle “filin hukuka aykırılığı” konusu ile hukuk hakiminin tamamen bağlı olacağı kabul edilmektedir(...)” Yargıtay HGK, T. 13.05.2015, E. 2013/2152, K. 2015/1340(<http://emsal.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 15.05.2016).

¹⁸ “(...)Her ne kadar, 6098 Sayılı T.B.K.nun 74. (818 Sayılı B.K.nun 53.) maddesi hükmüne göre ceza mahkemesince verilen beraat kararı hukuk hakimini bağlamaz ise de, beraatin gerekçesini teşkil eden maddi olgular yönünden hukuk hakiminin bağlı olacağı tartışmasızdır(...)” Yargıtay 1. HD, T. 25.3.2015, E. 2014/4916, K. 2015/4189(www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 14.05.2016) “(...)Kural olarak hukuk mahkemesi, ceza hukukunun kusur ve sorumlulukla ilgili hükümleriyle bağlı değildir. (818 s. BK m. 53, 6098 s. TBK m. 74) Ancak; ceza mahkemesi tarafından **maddi olaya ilişkin saptanan olgular hukuk mahkemesini de bağlar**. Bu durumda, hukuk hakiminin tazminat kapsamını belirlerken ceza mahkemesinde tespit edilen bu maddi vakıayı da dikkate alması gerekmektedir(...)” Yargıtay 4.HD, T. 04.12.2014, E. 2014/2190, K. 2014/16637(<http://emsal.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 15.05.2016).

¹⁹ Yeni tarihli bir kararında Metz İstinaf Mahkemesi de hukuk hâkiminin ceza mahkemesi tarafından gerçekleştirilen maddi vakıaya ilişkin tespitlerle bağlı olduğu

atlama faaliyetleriyle de bağlı olmamalıdır. Örneğin hukuk hâkimi ceza hâkiminin x vakiasının varlığının sanığı kusurlu göstermediğine ilişkin tespitiyle bağlı değildir; zira bu bir atlama faaliyetidir. Ancak hukuk hâkimi, x vakiası ceza mahkemesi tarafından kesin olarak tespit edildiğinden artık bu vakianın mevcudiyetini yeniden inceleyemez²⁰. Ceza hâkiminin yaptığı atlama faaliyetiyle hukuk hâkiminin bağlı olması ise mümkün değildir. Zira atlama faaliyeti uygulanacak normun koşul vakialarıyla ilgilidir. Uygulanacak normun koşul vakiaları ise ceza hukuku ve medeni hukuk farklı hukuk dalları olduğundan birbirinden farklıdır. Ancak bazı hâllerde atlama faaliyetleri çakışmaktadır. Alt-lama faaliyetinin çakıştığı bu hâllerde hukuk hâkimi, ceza hâkiminin atlamasıyla bağlıdır. Bunun en iyi örneğini şüphesiz ceza mahkemesi tarafından verilen mahkûmiyet kararı oluşturmaktadır. Sanığın mahkûm edilebilmesi için suçun manevi unsuru olan kusurun mutlaka gerçekleşmesi gerektiğinden ve ceza hukuku bakımından sanığın kusurlu olması, medeni hukuk bakımından evleviyetle kusurlu sayılmasını gerektireceğinden, hukuk hâkimi ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararıyla bağlıdır²¹. Ancak her ne kadar bir mahkûmiyet kararı varsa da hâkim ceza hâkiminin illiyet bağına ilişkin atlamasıyla bağlı olma-

gibi aynı zamanda kusurun varlığına ilişkin tespitlerle de bağlı olduğunu ifade etmiştir. Fransız Yüksek Mahkemesi de yeni tarihli bir kararında aynı istinaf mahkemesi gibi maddi vakıalar ve kusurun varlığına ilişkin tespitle hukuk hâkiminin bağlı olduğunu ifade etmektedir. Kararlar için bkz. Cour d'appel de Metz, 5ème chambre, 27.05.2015, Cour de cassation, chambre civile 1, 13.04.2016, (www.legifrance.gouv.fr, Erişim Tarihi: 15.05.2016).

²⁰ Burada söz konusu olan husus maddi vakıyla atlama faaliyetinin birbirinden tamamen ayrılmasıdır. Zira maddi vakıa ile atlama faaliyetinin ayrılamaması hâlinde ceza mahkemesi kararlarının hukuk mahkemesi üzerindeki etkisini incelemek imkansız hâle gelmektedir. Maddi vakianın atlama faaliyetinden mutlak olarak ayrılması hakkında bkz. **AKİL**, s. 206 vd.

²¹ Ancak bu hâlde hukuk hâkimi, kusurun ilişkin tespitle(atlamayla) bağlıdır. Ceza mahkemesi tarafından kusurun belirlenmesinde hükme esas alınan bilirkişi raporuyla bağlı değildir. Bağlayıcı kuvveti ceza mahkemesi kararı bakımından söz konusudur. Hukuk hâkiminin ceza mahkemesi tarafından değerlendirilen ve hükme esas alınan delillerle bağlı olması düşünülemeyecektir. Bu konuda isabetsiz bir karar: "(...)Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 23.6.1197 gün ve 1997/4072-6493 sayılı ilâmı ile, aynı olay sebebiyle ceza mahkemesince saptanan maddi olgular ve davalı Niyazi Çelik'in olayda kusurlu bulunduğu dair anılan mahkeme tarafından alınan bilirkişi raporu hukuk hâkimini de bağlar. Bu nedenle, mahkemece alınan ve davalının olayda kusurlu bulunmadığı yolunda görüş bildiren bilirkişi

malı ve illiyet bağının varlığını yeniden tahkik edebilmelidir. Dolayısıyla mahkûmiyet kararıyla bağlı olma ifadesinden yalnızca hukuk hâkiminin, ceza hâkiminin kusurun varlığına ilişkin atlamasıyla bağlı olması anlaşılmalıdır.

Fransız-Belçika Hukukunda ise Türk-İsviçre Hukukunda hâkim görüş gibi, hukuk hâkiminin ceza hâkimi tarafından gerçekleştirilen atlama faaliyetiyle bağlı olmadığı ve fakat maddi vakıalarla bağlı olduğu ifade edilmektedir²². Nitekim Fransız Yüksek Mahkemesinin eski²³ ve yeni²⁴ tarihli içtihatlarında hukuk hâkiminin ceza mahkemesinde suçun oluşumuna ilişkin maddi vakıalarla bağlı olduğu ifade edilmektedir²⁵. Aynı husus Belçika Yüksek Mahkemesi tarafından da ifade edilmektedir²⁶. Buna göre hâkim suçun dayanağını oluşturan maddi vakıalara ilişkin tespitlerle mutlak olarak bağlıdır²⁷. Ekleme gerekir ki

raporuna itibar edilmemesi yerindedir(...)" YGHK, T. 17.6.1198, E. 19-523, K. 508(UYGUR, s. 2689).

- ²² **TERRÉ**, François, Philippe **SİMLER**, Yves **LEQUETTE**, Droit Civil, Les Obligations, 10 ième édition, Paris 2009, s. 887; **PLANİOL**, Marcel, Traité Élémentaire de Droit Civil, Tome Deuxième, 4 ième édition, Paris 1952, s. 315; **DEKKERS**, René, Précis de Droit Civil Belge, Tome II, Bruxelles 1959, s. 120; **LALOU**, Henri, Traité Pratique de la Responsabilité Civile, Paris 1943, s. 18; **MAZEAUD**, Henri, Léon **MAZEAUD**, Traité Théorique et Pratique de la Responsabilité Civile Délictuelle et Contractuelle, Tome, II 4 ième édition, Paris 1932, s. 631.
- ²³ Bkz. **LEVENEUR**, Laurent, Code Civil, 35 ième édition, Paris 2016, s. 1028'de zikredilen kararlar.
- ²⁴ Cour de cassation, chambre civile 2, 17.03.2016; Cour de cassation, chambre sociale, 2.03.2016(www.legifrance.gouv.fr, Erişim Tarihi: 15.05.2016).
- ²⁵ Belirtmek gerekir ki ceza mahkemesi kararlarının bağlayıcı etkisi konusu yalnızca hukuk yargılaması bakımından değerlendirilmemektedir. Öyle ki doktrin ve Fransız İdari Yüksek Mahkemesi ceza mahkemesinin vakıa tespitlerinin, ilgili hükmün şekli anlamda kesinleşmesiyle birlikte, idari yargıyı bağladığını ifade etmektedirler(**DEBBASCH**, Charles, Jean-Claude **RİCCİ**, Contentieux Administratif, 8 ième édition, Paris 2001, s. 58; **YÜZBAŞIOĞLU**, Cihan, "Ceza Yargılamalarının Disiplin Yargılamaları Bakımından Etkisi", Doç. Dr. Melike Batur Yamaner'in Anısına Armağan, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2014/1, Cilt I, s. 697 vd. Karar için bkz. Conseil d'État, 6ème SSJS, 09/11/2015).
- ²⁶ Cour de cassation, Belgique, N:9428, 06.05.1993(<http://jure.juridat.just.fgov.be>, Erişim Tarihi: 15.05.2016).
- ²⁷ Cour d'appel de Basse-Terre, chambre sociale, 5.10.2015(www.legifrance.gouv.fr, Erişim Tarihi: 15.05.2016).

Fransız-Belçika Hukukunda Türk-İsviçre Hukukunda olduğu gibi ceza mahkemesi kararlarının hukuk yargılaması üzerindeki etkisini düzenleyen bir hüküm de bulunmamaktadır. Bu husus ise, ceza mahkemesi kararlarının hukuk yargılaması üzerindeki etkisinin kanuni bir gereklilikten değil ve fakat başkaca mülahazalardan doğduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Zira ceza mahkemesi kararlarının bağlayıcı etkisi Kanundaki düzenlemeden ziyade bizzat çelişkili kararların ortaya çıkmasının önlenmesi²⁸ ve bununla bağlantılı olarak kamu düzenin tesis edilmesi fikrine dayanmaktadır²⁹.

C. Bağlayıcı Etkinin Yalnızca Sorumluluk Hukuku Bakımından Geçerli Olmaması

TBK m. 74 hükmünün lafzı incelendiğinde maddenin kusur ve ayırt etme gücü gibi sorumluluk hukuku bakımından önem taşıyan unsurlara atıf yapıldığı görülmektedir. Buna göre maddenin lafzına bağlı kalınırsa ceza mahkemesi kararlarının bağlayıcı etkisinin yalnızca sorumluluk hukuku bakımından söz konusu olduğu gibi kanaatimizce hatalı bir fikir oluşabilecektir. Hâlbuki kanun koyucunun ceza mahkemesi tarafından gerçekleştirilen vakıa tespitlerinin hukuk yargılamasına etkisinin yalnızca sorumluluk hukuku bakımından istemesi düşünülmemeyecektir. Gerçekten de ceza mahkemesi tarafından gerçekleştirilen maddi vakıa tespitlerinin, ceza yargılamasında dava malzemesinin toplanması³⁰ ve delillerin değerlendirilmesi³¹ bakımından kabul edilen

²⁸ Yargıtay da bir kararında aynı hususu vurgulamıştır: “(...)Dava, vekaletin kötüye kullanılması sonucu olduğu iddia edilen zararın tahsiline ilişkin olup, mahkemece yukarıda açıklanan gerekçelerle davanın reddine karar verilmiştir. 818 sayılı BK'nun 53. maddesine (TBK m.74) göre ceza hakiminin mahkumiyet kararı ve mahkumiyet hükmünde tespit olunan maddi vakalar ile maddi vakayı belirleyen beraat kararı hukuk hakimini bağlar. **Bu hükmün amacı adalete güveni sağlamak ve çelişik hükümlerin çıkmasını önlemektir(...)**” Yargıtay 11.HD, T. 12.10.2015, E. 2015/8695, K. 2015/10282(<http://emsal.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 15.05.2016).

²⁹ LALOU, s. 19.

³⁰ Ceza yargılamasında bütün uyuşmazlıklar kamu düzeninden kabul edildiği için dava malzemesinin toplanmasında re'sen araştırma ilkesi geçerlidir(KUNTER, Nurullah; Feridun YENİSEY, Ayşe NUHOĞLU, Muhakeme Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Bası, İstanbul 2010, s. 35).

³¹ Ceza yargılamasında uyuşmazlıkların kamu düzeninden sayılması gereği amaç hukuk yargılamasının aksine mutlak olarak maddi gerçeğin ortaya çıkarılması oldu-

ilkeler gereği hukuk yargılamasını bütün alanlarda bağlamasının gerektiğini düşünülmalıdır.

Bağlayıcı etkinin alanın sadece sorumluluk hukuku olmadığı yargı kararlarında da vurgulanmaktadır. Örneğin eşin ceza yargılamasına konu olmuş fiillerinin(maddi vakıaların) tespitiyle boşanma davasında da hukuk hâkimi bağlı olmaktadır³². Fransız Yüksek Mahkemesi³³ de bir kararında, eşini aşağılayıcı ifadeler sarf eden eşin bu fiilinin ceza mahkemesi tarafından tespit edildiği hâllerde boşanma davası bakımından hukuk hâkiminin bu tespitle bağlı olduğunu ifade etmiştir. Esasen bu yargı kararları da ceza mahkemesi kararlarının bağlayıcı etkisinin teorik temelini Kanun hükmü olmadığını göstermektedir. Zira Kanun açıkça hukuk hâkiminin, ceza hukukunun sorumlulukla ilgili kurallarıyla ve ceza hâkiminin bu alan bakımından verdiği kararlarla bağlı olmadığını belirtmiştir. Ancak Kanunun lafzına rağmen ceza mahkemesinin sorumluluk hukuku dışında kalan hususlarda da gerçekleştirmiş olduğu maddi vakıa tespitlerinin hukuk hâkimini bağlaması gerektiğini kanaatine varılmalıdır.

ğu için delillerin değerlendirilmesi bakımından, delillerin serbestçe değerlendirilmesi ilkesi kabul edilmektedir(AYDIN, Devrim, Ceza Muhakemesinde Deliller, Ankara 2014, s. 27).

³² “(...)Davalı kocanın boşanma davasının açılması tarihinden önce, 2010 yılında davacı eşine fiziksel şiddet uygulaması eyleminden dolayı Ankara 4. Sulh Ceza Mahkemesinin 2010/860 esas-2011/35 karar sayılı ilamıyla cezalandırılmasına karar verildiği ve ceza hükmünün kesinleştiği anlaşılmaktadır. Borçlar Kanununun 53. maddesi (yeni Türk Borçlar Kanunu m.74) uyarınca ceza mahkemesinin eylemin gerçekleştiğine ilişkin mahkumiyet kararının hukuk hâkimini bağlayacağı göz önüne alındığında; mahkemenin kocanın şiddet olayının eski olay olduğuna yönelik değerlendirmesinde bir isabet bulunmamaktadır. Bu durumda, davalı kocanın eşine fiziksel şiddet uygulamak suretiyle kusurlu ve bu nedenle evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına neden olduğunun anlaşılmasına, davacı kadının da kusurlu bir davranışının kanıtlanamamasına göre; davanın kabulü ile boşanmaya (TMK.m.166/1) karar verilecek yerde; yetersiz gerekçeyle davanın reddine hükmedilmesi isabetsiz olmuş; bozmayı gerektirmiştir(...)” Yargıtay 2.HD, T. 5.7.2012, E. 2012/12881, K. 2012/18861(www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 15.05.2016).

³³ Cour de cassation, chambre civile 1, 27 janvier 2016(www.legisfrance.com, Erişim Tarihi: 26.05.2016).

2. BAĞLAYICI ETKİNİN HUKUKİ NİTELİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Maddi Alamda Kesin Hüküm Etkisi

Maddi anlamda kesin hüküm, şekli anlamda kesinleşmiş bir kararın tarafları, dava sebepleri ve dava konusu aynı olan ikinci yargılamada yeniden tartışma konusu yapılamamasını ifade eder³⁴. Bu anlamıyla şekli anlamda kesin hükmün amacı tarafların arasındaki yargılamayı sona erdirmek olduğu hâlde; maddi anlamda kesin hükmün amacı tarafların arasındaki uyumsuzluğu sona erdirmektedir³⁵. Bu sebeple maddi anlamda kesin hüküm müessesesi kamu düzeninden sayılır³⁶.

Bir kararın, başka bir yargılama bakımından maddi anlamda kesin hüküm teşkil edebilmesi için iki yargılamadaki tarafların, dava sebeplerinin ve dava konusunun aynı olması gerekir(HMK m. 303). Belirtmek gerekir ki bir kararın başka bir yargılamada kesin hüküm teşkil edebilmesinin öncelikli şartı iki yargılamanın da “hukuk yargılaması” olmasıdır. Zira dikkat edilirse maddi anlamda kesin hükmün amacının daha önce gerçekleştirilmiş hak veya hukuki durum tespiti- nin, bir başka mahkeme tarafından tartışılmasının engellenmesi olduğu görülecektir. Bu sebeple maddi anlamda kesin hükmün varlığı bakımından aranan bir diğer şart da dava konusu bakımından ayniyettir.

³⁴ **BİLGE**, Necip, Ergun ÖNEN, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 3. Bası, Ankara 1978, s. 690 vd; **POSTACIOĞLU**, İlhan E., Medeni Usul Hukuku Dersleri, 6. Bası, İstanbul 1975, s. 679 vd.; **KURU**, Hukuk Muhakemeleri Usulü, Cilt: V, 6. Bası, İstanbul 2001, s. 4987 vd.; **ALANGOYA**, Yavuz, M. Kamil YILDIRIM, Nevhis DEREN-YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 7. Bası, İstanbul 2009, s. 557 vd.; **PEKCANITEZ**, Hakan, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES, Medeni Usul Hukuku, 14. Bası, Ankara 2013, s. 847 vd.; **KARSLI**, Abdurrahim, Medeni Muhakeme Hukuku, 3. Bası, İstanbul 2012, s. 607; **ERDEMİR**, İltar, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Cilt: I, 2. Bası, Ankara 1998, s. 1028 vd.

³⁵ **GÜRDOĞAN**, Burhan, Medeni Usul Hukukunda Kesin Hüküm İtirazı, Ankara 1960, s. 17.

³⁶ **MEKKİ**, Soraya Amrani, Yves STRİCKLER, Procédure Civile, Paris 2014, s. 750. Kesin hükmü kamu düzeninden sayılması bir çok sonucu da beraberinde getirmektedir. Bunlardan biri de maddi hukuka ilişkin haktan feragat edebilecek tarafların “kesin hükmün etkilerinden” feragat edememeleridir (**İYİLİKLİ**, Ahmet Cahit, Hukuk Yargılamasında Kesin Hüküm, Ankara 2016, s. 35).

Dava konusu bakımından ayniyet ise usuli talep bakımından ayniyeti gündemi getirmektedir³⁷. Usuli talep bakımından ayniyetin söz konusu olabilmesi içinse yargılama türlerinin aynı olması konusu şüphe yoktur. Zira hukuk yargılamasında usuli talep özel hukuktaki bir hakkın veya hukuki durumun tespiti veya gerçekleştirilmesidir; o hâlde dava konusu bakımından ayniyetin söz konusu olabilmesi için aynı talep sonucunun başka bir hukuk yargılaması önünde dermeyan edilmesi gerekir.

Bu hâlde maddi anlamda kesin hükmün olumsuz etkisi olan tekrar yasağı³⁸ ve olumlu etki olan bağlayıcılık³⁹ yalnızca aynı yargılama hukuku branşları bakımından mümkün olabilir. Belirtmek gerekir ki yalnızca bir hukuk mahkemesi kararı; başka bir hukuk yargılaması bakımından kesin hükmün olumsuz veya olumlu etkisine sahip olabilecektir. Bu gerekçeyle ceza mahkemesi yargılaması sonucunda verilen şekli anlamda kesinleşmiş kararların, hukuk yargılaması bakımından maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmesi mümkün değildir⁴⁰.

³⁷ ÖZKAYA-FERENDECİ, H. Özden, Kesin Hükmün Objektif Sınırları, İstanbul 2009, s. 140. Aynı husus idare yargılama hukuku bakımından da kabul edilmektedir. Bkz. CHAPUS, René, Droit du contentieux administratif, 13 ieme édition, Paris 2008, s. 1087.

³⁸ ÖZKAYA-FERENDECİ, s. 11; KARILA de VAN, Juliana, Chose Jugée, Editions Dalloz, Répertoire de procédure civile, 2008, s. 2; BOUTY, Cédric, Chose Jugée, Répertoire de procédure civile, Editions Dalloz, 2012, s. 49.

³⁹ Kesin hükmün olumlu etkisinden anlaşılması gereken husus; tarafları ve dava sebepleri aynı olan iki yargılamada ilk davada verilen şekli anlamda kesinleşmiş hükümdeki vakıa tespitleriyle, bu tespitlerin kesin hükmün objektif sınırları kapsamında kaldığı nispette, ikinci yargılama bakımından etki etmesi; başka bir ifadeyle bu vakıaların artık çürütülemez nitelik taşımasıdır. Bu konuda detaylı açıklamalar için bkz. AKKAN, Mine, “Medeni Usul Hukukunda Tarafların Farklı Olması Durumunda Kesin Hükmün Delil Niteliği”, DEÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Bilge Umar'a Armağan, Özel Sayı 2009, Cilt: 11, Basım Yılı: 2010.

⁴⁰ Öyle ki ceza yargılamasındaki kesin hüküm müessesesiyle, hukuk yargılamasındaki kesin hüküm müessesesi bakımından kabul edilen prensipler de birbirinden farklıdır. Örneğin hukuk yargılamasında tasarruf ilkesi egemen olduğundan gerekçe kesin hükmün objektif kapsamında kabul edilmemekte kural olarak yalnızca hükmün fıkrasının kesin hükmün objektif kapsamında kalması gerektiği ifade edilmektedir (ÖZKAYA-FERENDECİ, s. 178-179). Buna benzer şekilde hukuk yargılamasının konusunu özel hukuka ilişkin hakların tespiti oluşturduğundan kesin hüküm cüz'i ve külli halefler bakımından da etkili olmaktadır; hâlbuki ceza yargılaması bakımından aynı hususun kabul edilmesi mümkün

Şayet, ceza yargılaması sonucunda yapılan vakıa tespitlerinin hukuk yargılaması üzerindeki etkisinin kaynağı kesin hüküm olarak açıklanırsa başka bir sorun daha ortaya çıkmaktadır. Medeni usul hukukunda bir maddi anlamda kesin hüküm objektif kapsamına kural olarak yalnızca hüküm fıkrası dâhildir⁴¹. Hâlbuki Yargıtay kararlarında⁴² da kabul edildiği üzere ceza mahkemesi kararlarının yalnızca hüküm fıkrası değil; gerekçesi de hukuk hâkimini bağlamaktadır. Ceza mahkemesi kararının etkisinin kapsamının ceza mahkemesi tarafından gerçekleştirilen maddi vakıalara ilişkin tespitler olduğu düşünüldüğünde ceza mahkemesi kararlarının yalnızca hüküm fıkrası değil, ancak gerekçenin de bağlayıcı etkinin kapsamına girmesi doğal karşılanmalıdır⁴³.

Buna göre ceza mahkemesi kararının, hukuk mahkemesi üzerine kesin hükmünün olumlu veya olumsuz etkisine sahip olması düşünüle-meyecektir⁴⁴. Ceza mahkemesi kararlarının hukuk mahkemesi üzerinde bağlayıcı bir etkisinin olduğu şüphesizdir; ancak bu etkinin teorik sebebinin kesin hüküm etkisi olması mümkün değildir⁴⁵. Buna rağmen

değildir(AKKAN, s. 24-25). Bir başka örnekte dava takip yetkisinin kullanıldığı hâllerde, kesin hükmün, dava takip yetkisi kanuni dava yetkini tarafından kullanılan kişiye de sirayet etmesi hâlidir. Bu husus kesin hükmün sirayeti olarak isimlendirilmektedir(DEREN-YILDIRIM, Nevhis, Türk İsviçre ve Alman Medeni Usul Hukukunda Kesin Hükmün Subjektif Sınırları, İstanbul 1996, s. 55 vd.; BUDAK, Ali Cem, Medeni Usul Hukukunda Üçüncü Kişilerin Korunması, İstanbul 2000, s. 18). Ceza muhakemesi hukukunda ise “dava takip yetkisi” ve “dava yetkinliği” kurumları mevcut değildir.

- ⁴¹ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 844; ÖZKAYA-FERENDECİ, s. 50.
- ⁴² “(...)818 sayılı BK m. 53 (6098 s. TBK m. 74) uyarınca hukuk mahkemesi, ceza mahkemesinin **maddi olgunun tespitine yönelik** kararı ile bağlıdır.” Yargıtay 4. HD, T. 03.06.2014, E. 2013/14479, K. 2014/9152(www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi: 28.06.2016). “(...)Davalının kusurunun kesinleşen **ceza mahkemesi kararındaki maddi olgular** esas alınarak belirlenmesi gerekirken(...)” Yargıtay 4. HD, T. 18.06.2015 (http://emsal.yargitay.gov.tr, Erişim Tarihi: 15.05.2016).
- ⁴³ Nitekim Fransız Yüksek Mahkemesi de ceza mahkemesi kararının bağlayıcılık kapsamının “hüküm ve hükmü destekleyen vakıa tespitleri” olduğunu belirtmektedir. Bkz. Cour de cassation, Chambre civile 2, 10 septembre 2015(www.legifrance.gouv.fr, Erişim Tarihi: 15.05.2016).
- ⁴⁴ Aynı görüşte bkz. TUNÇOMAĞ, s. 518; KILIÇOĞLU, İlişki, s. 208.
- ⁴⁵ Karş. ARAS, Bahattin, Hukuk ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Birbirine Etkisi, Ankara 2014, s. 161.

Yargıtay'ın ve Fransız Yüksek Mahkemesinin içtihatlarında⁴⁶ ceza mahkemesi kararının hukuk yargılaması üzerindeki etkisinin kesin hüküm etkisiyle açıklandığı görülmektedir. Yargıtay'ın bazı kararlarında⁴⁷ ceza mahkemesi kararının hukuk yargılaması bakımından kesin delil olduğu ifade edilmektedir. Hâlbuki bu sonuç ancak kesin hükmün olumlu etkisiyle mevcut olabilirdi. Ceza mahkemesi kararlarınınnsa hukuk yargılaması bakımından kesin hükmün hiçbir etkisini haiz olmadığı düşünüldüğünde ilgili kararlara katılma imkânı bulamıyoruz.

B. Fer'i Müdahil Etkisi

Fer'i müdahale, üçüncü kişiye derdest bir davada davayı kazanmasında hukuki yararı olan tarafın yanında davaya taraf yardımcısı olarak katılma olanağı veren bir kurumdur⁴⁸. Fer'i müdahale ve özellikle bunun sonucu ortaya çıkan fer'i müdahalenin etkisi kurumları maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına yardımcı olduğu gibi⁴⁹; davaların çoğalmasına da engel olarak usul ekonomisine hizmet etmektedir.

Fer'i müdahalenin en önemli sonucu şüphesiz fer'i müdahale etkisidir. Buna göre fer'i müdahilin katıldığı davada mahkeme tarafından yapılmış olan tespitler, fer'i müdahilin davaya yanında katıldığı tarafa açacağı müstakbel bir davanın hâkimini bağlar(HMK m. 69).

Fer'i müdahale etkisinin konumuz bakımından önem arz eden tarafı, bu etkinin hukuk yargılamasında bir mahkeme kararının diğer bir mahkemeye etkilemesidir. Fer'i müdahil etkisi de kesin hükmün et-

⁴⁶ Fransız Yüksek Mahkemesinin ceza mahkemesi kararının açıkça kesin hüküm etkisini(autorité de la chose jugée) haiz olduğunu belirten bir kararı için bkz. Cour de cassation, chambre civile 1, 6 avril 2016(www.legifrance.gouv.fr, Erişim Tarihi: 15.05.2016).

⁴⁷ "(...)Diğer bir anlatımla, maddi olayları ve yasak eylemlerin varlığını saptayan ceza mahkemesi kararı, taraflar yönünden **kesin delil niteliğini taşır(...)**" Yargıtay HGK, T. 13.05.2015, E. 2013/2152, K. 2015/1340(http://emsal.yargitay.gov.tr, Erişim Tarihi: 28.06.2016).

⁴⁸ ÜSTÜNDAĞ, s. 375; ALANGOYA/YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM, s. 151; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 275; PEKCANITEZ, Hakan, Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale, Ankara 1992, s. 42; BUDAK, s. 50; YAVAS, Murat, "Hükme Karşı Üçüncü Kişilerin Müracaat İmkânı", MİHDER, S. 11, Y.2008/3, s. 606.

⁴⁹ PEKCANITEZ, s. 24.

kisi gibi derdest mahkemeyi bağlar. Belirtmek gerekir ki fer'i müdahil etkisi, kesin hüküm etkisinden farklı bir kurumdur; zira fer'i müdahil etkisinin kapsamı, kesin hüküm etkisinin aksine daha geniştir⁵⁰. Buna göre gerekçedeki vakıa tespitleri de fer'i müdahale etkisinin kapsamı içinde yer almaktadır. Görüldüğü gibi fer'i müdahale etkisi Kanunun fer'i müdahilin davaya katılmasına bağlamış olduğu bir sonuçtur ve bu sonuç yalnızca hukuk yargılaması bakımından söz konusu olabileceğinden ceza mahkemesinin kararının hukuk yargılaması üzerindeki etkisinin fer'i müdahale etkisi üzerinden açıklanması da mümkün değildir

C. Kamu Düzenine Dayanan Bağlayıcı Etki

a. Kamu Düzeni Kavramı

Kamu düzeni hukuk biliminde en fazla tartışılan kavramlardan biridir. Kamu düzeni hukuki bir kavram olmanın yanında aynı zamanda siyasi bir kavramdır⁵¹. Konumuz bakımından kamu düzeni kavramı ise elbette hukuk bilimi açısından ele alınacaktır. Kamu düzeninin siyasi bakımından incelenmesi ise modern devletin doğuşunu sağlayan fikirlerle birlikte mümkün olabilir⁵². Post modern dönemde ise siyasi temeli modernitenin doğuşunda atılmış kamu düzeni kavramının siyasi ve hukuki niteliği birbirinden ayrılmaktadır.

Ancak belirtmek gerekir ki kamu düzeni kavramının siyasi nitelendirilmesinin hukukla olan yakınlaşması kendisini idare hukukunda göstermektedir. Zira idare hukukunun temel fonksiyonlarından birinin de kolluk faaliyeti olduğu düşünüldüğünde kamu düzeni kavramı daha ziyade kamu sağlığı, kamu esenliği, kamu güvenliği kavramlarını içine alacak şekilde somutlaştırılmaktadır⁵³. Bu haliyle özel hukukta ve

⁵⁰ DEREN-YILDIRIM, s. 64.

⁵¹ Siyasi bir kavram olarak kamu düzeninin gelişimi hakkında bkz. ŞİMŞEK, Aslı, Genel Kamu Hukukunun Temel Kavramı Olarak Kamu Düzeni, Ankara 2012, s. 7 vd.

⁵² Nitekim Fransa'da siyasi anlamda kamu düzeninin muhafazası moderniteyle birlikte işlevi değişen polis kuvvetleriyle sağlanmaktadır (RENGLLET, Antoine, Des polices en qu'ete de modernitte? : systemes policiers et ordre public dans les villes de l'espace belge de la fin de l'Ancien Régime `a la fin de l'Empire napoléonien (1780-1814), These Doctorat, Université Lille-3 et Université de Namur, Janvier 2016).

⁵³ ATAKAN, Arda, "Kamu Düzeni Kavramı", MÜHF-HAD, C.13, S.1-2, Y. 2007, s. 98.

yargılama hukukunda daha soyut bir kavram olarak karşımıza çıkan kamu düzeni, idare hukukunda bu alanlara nazaran somutlaşabilmektedir. Şüphesiz bunun sebebi devletin egemenlik yetkisinden kaynaklanan toplum için düzeni sağlama, düzeni sağlamak için zor kullanma⁵⁴ ve bunun hukuki meşruiyetini ise idare hukuku kaynaklı re'sen icra yetkisidir⁵⁵. Bu hâlde özel hukukta ve yargılama hukukunda soyut bir müessese olan kamu düzeni; siyasi karakteri sebebiyle idare hukuku bakımından somut bir müessese olarak nitelendirilebilir⁵⁶. Şüphesiz idare hukuku bakımından kamu düzeni kavramının yorumu siyasi bir nitelik arz ettiğinden temel hak ve özgürlükler bakımından daraltıcı bir yorum yapılması demokratik bir hukuk düzeni bakımından tehlikeleri de gündeme getirmektedir. Örneğin Danıştay bir kararında Hristiyanlık propagandası yapan bir kişinin sınır dışı edilmesini, ilgili faaliyetin kamu düzenini bozması sebebiyle hukuka aykırı olmadığını belirtmiştir⁵⁷. Kanaatimizce bu yorumun aksine temel hak ve özgürlüklerin daraltılması bizatihi kamu düzenine aykırılık teşkil etmektedir. Kamu düzeni kavramıysa temel hak ve özgürlükleri daraltıcı olarak değil; genişletici olarak yorumlandığı ölçüde hukuk devletine dayanan demokratik bir rejimin ve demokratik bir toplumun muhafazası olanaklı hâle gelebilir. Kamu düzeninin kavramının temel hak ve özgürlükleri daraltıcı olarak yorumlanması, yalnızca bir eylemin veya bir fiili durumun toplumda yaşayan başkalarının temel hak ve özgürlüklerini tehdit ettiği hâllerde mümkün olmalıdır⁵⁸.

Özel hukukta kamu düzeni kavramıysa özellikle borçlar hukuku bakımından kendini TBK m. 27(İsv.BK m. 20)' de kendini göstermektedir. Hükme göre bir sözleşmenin konusu kamu düzenine aykırı olmaz.

⁵⁴ Nitekim kolluk faaliyetinin amacı kamu düzeninin korunmasıdır(GÖZLER, Kemal, İdare Hukuku, CİLT II, 2. Bası, Bursa 2009, s. 472).

⁵⁵ DURAN, Lütfi, İdare Hukuku, İstanbul 1982, s. 268; GÖZÜBÜYÜK, Şeref A., Turgut TAN, İdare Hukuku, Cilt I, 7. Bası, Ankara 2010, s. 518.

⁵⁶ İdare hukukunda kamu düzeni kavramının somutlaştırılmış içeriğine ilişkin olarak bkz. OKAY-TEKİNSOY, Özge, İdare Hukukunda Kamu Düzeni Kavramı, İstanbul 2011, s. 40 vd.

⁵⁷ Danıştay 10. Dairesi, T. 19.10.1995, E. 1993/3535, K. 1995/4616.

⁵⁸ STİRN, Bernard, "L'ordre public et libertés publiques", Colloque sur l'Ordre public, 2015, s. 8-9.

Doktrinde kamu düzeninin tanımı konusunda da farklılıklar olduğu görülmektedir. Kamu düzeninin, “belli bir zaman diliminde, belli bir toplum için geçerli olan değerler” olduğuna ilişkin fikirler de mevcuttur⁵⁹. Buna göre bu değerler hukukileşmekte ve hukuk kuralı hâline gelmektedir. Bu sosyolojik tanım esasen hukuki olmayan bir sahanın çerçevesini çizmektedir. Gerçekten de toplumda farklı değerleri benimseyen sosyal sınıfların olduğu düşünüldüğünde hangi değerlerin esas alınacağı sorusu da cevapsız kalmaktadır⁶⁰. Ayrıca başka bir sorun da toplumsal değerlerle hukuk arasında ilişkidir. Toplumsal değerlerin hangileri siyasetleşmek suretiyle hukuki boyut kazanabileceklerdir?

Fransız doktrinindeyse⁶¹ genel eğilimin kamu düzeni kavramıyla kamu yararı kavramlarını birlikte değerlendirmek olduğu görülmektedir. Öyle ki doktrine göre kamu düzeni için öngörülmüş olan normlar öyle normlardır ki bunların ihlali hâlinde kamu yararı ihlal edilmiş olur zira kamu düzeninin amacı bireysel çıkardan daha ziyade genel çıkarı korumaktır. Bu fikirde kamu düzeninin toplumsal değerlerle olan ilişkisi vurgulanmamakta; aksine kamu düzeninin hukuki prensipler olduğu dolaylı olarak belirtilmektedir. Kanaatimizce de kamu düzeninin ihlali hâlinde kamu yararı da ihlal edilmiş olacaktır. Zira kamu düzeninden sayılan hukuki prensipler mutlak olarak kamu yararını da korurlar.

⁵⁹ ALTUĞ, Yılmaz, Mustafa YASAN, “Milletlerarası Hukukta Kamu Düzeni”, İstanbul 2003, s. 109; RUHİ, Ahmet Cemal, Yavuz KAPLAN, “Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Tenfizi Açısından Kamu Düzeni”, Prof. Dr. Ergun Nomer’e Armağan, Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, C.22, S. 2, Y. 2002, İstanbul 2002, s. 643; TUNÇOMAĞ, s.250; KILIÇOĞLU, s. 103.

⁶⁰ Öyle ki toplumsal değer, ahlak gibi muğlak kavramlar belli bir sınıfa ait değerlerin diğer bir sınıf üzerine empoze edilmesine hukuken meşruiyet sağlayabilecekleri gerekçesiyle eleştiri konusu da olmaktadır. Bkz. UNGAN-ÇALIŞKAN, Hazal, “Bırakınız Taşısınılar: Taşıyıcı Anneliğe Güncel Bakış”, MÜHF-HAD, C. 22, S. 1, Y. 2016, s. 506.

⁶¹ TERRE/SİMLER/LEQUETTE, s. 389; BUFFELAN-LANORE, Yvaine, Virginie LARRİBAU-TERNEYRE, Droit Civil, Les obligations, 14 ieme édition, Paris 2014, s. 340; MALİNVAUD, Philippe, Dominique FENOUILLET, Manuel de Droit des obligations, 12 ieme édition, Paris 2012, s. 208; LEVY Jean-Philippe, André CASTALDO, Histoire du droit civil, 2 ieme édition, Paris 2010, s. 863. Feyzioğlu da kamu düzeni kavramını kamu yararı üzerinden açıklamaktadır(FEYZİOĞLU, s. 236).

Öncelikle kamu düzeni kavramının hukuki değerleri ihtiva ettiğini ifade etmek isteriz⁶². Gerçekten kamu düzeninin toplumsal değerleri ihtiva ettiğini ifade eden görüşe, toplumsal değerlerin hukuki karşılığının olmaması ve bu düşünceyle birlikte kamu düzeni kavramının belirsiz olmasına yol açılması sebebiyle katılamıyoruz. Bu anlamda kamu düzeniyle ilgili bütün değerler istinasız olarak hukuki değerlerdir.

Esas sorun hangi hukuki değerlerin kamu düzeni kavramı içine girdiğinin tespitidir. Öncelikle ifade etmek gerekir ki kamu düzeninden sayılan her hukuki prensip emredicidir. Ancak her emredici norm mutlak surette kamu düzeninden sayılamaz. Kanaatimizce kamu düzeni, hukukun temel prensiplerini içerir. Bu hâlde suçta ve cezada kanunilik ilkesi, bireyin hukuka güveninin korunması, temel hak ve özgürlükler, temel hak ve özgürlüklerle ilgili bütün hukuki düzenlemeler, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimi gibi temel hukuki prensipler kamu düzeninden sayılır⁶³. Bu prensipler yazılı da olabileceği gibi herhangi bir mevzuatta düzenlenmemiş de olabilir. İlgili prensiplerin herhangi bir mevzuat tarafından düzenlenmemiş olması ise bu hususların kamu düzeninden sayılmamasını gerektirmez⁶⁴.

⁶² Aynı görüşte bkz. OĞUZMAN, M. Kemal, M. Turgut ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt I, İstanbul 2013, s. 85; ATEŞ, Derya, Borçlar Hukuku Sözleşmelerinde Genel Ahlâka Aykırılık, Ankara 2007, s. 161-162.

⁶³ Yargıtay yeni sayılabilecek bir içtihadı birleştirme kararında benzer görüşler ileri sürmüştür: “(...)Ancak kararın Türk Hukukunun temel değerlerine, Türk genel ahlak ve adap anlayışına, temel adalet anlayışına, Anayasada yer alan temel hak ve özgürlüklere, milletlerarası alanda geçerli olan prensiplere özel hukuka ilişkin hüsnüniyet kurallarına, Türk Devletinin siyasi rejimine, toplumun ekonomik yapısının temelinden sarsacak olan değerlendirmeye, temel insan haklarına, adalet anlayışına aykırılıklar, kamu düzenine aykırılık olarak kabul edileceğinden, yabancı mahkeme ilamının hüküm fıkrasının uygulanmasıyla, şu sonuçları doğuracak yabancı mahkeme kararlarının tenfizi olanaklı değildir(...)” Yargıtay İBKG, T. 10.2.2012, E. 2010/1, K. 2012/1(www.resmigazete.gov.tr, Erişim Tarihi: 31.07.2016). Kararda belirtilen ahlak ve adaba uygunluk yönündeki ibare dışında sayılan tüm hukuki prensiplerin kamu düzeninden sayıldığı kanaatini taşıyoruz.

⁶⁴ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip, Borçlar Hukuku, Genel Bölüm, Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme, 6. Bası, İstanbul 2014, s. 549.

b. Kamu Düzenine Dayanan Bağlayıcı Etki Kavramı

Savunduğumuz fikre göre ceza mahkemesi kararlarının, hukuk yargılaması üzerindeki etkisinin teorik dayanağı kamu düzenidir⁶⁵. Öncelikle belirtmek gerekir ki kamu düzeni kavramı medeni usul hukukunda ve bununla bağlantılı olarak icra iflas hukukunda da kullanılmaktadır. Bunun sebebi elbette medeni usul hukukunun tüm yargılama hukuku dalları gibi toplumdaki adalet ihtiyacını karşılaması ve elbette bu surette hukuki barışı gerçekleştirmesidir.

Bu anlamda hukuki barışın teminini sağlayan kesin hüküm müessesesi⁶⁶, uyuşmazlığın ilgili konuda uzmanlaşmış olan mahkeme tarafından çözümüne olanak veren görev müessesesi⁶⁷, yargılamanın yürütülmesi için elzem olan hususları içeren dava şartları⁶⁸, adil yargılanma hakkıyla bağlantılı olan hukuki dinlenilme hakkı⁶⁹ gibi müesseseler kamu düzeninden kabul edilmektedir. Zira bu ve benzeri müesseseler yargılamanın, maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına elverişli şekilde yapılmasını, bireyin hukuka olan güveninin muhafazasını, hukuki barışın teminini sağlamaktadırlar. Öyle ki yargılama hukukunda ve icra iflas hukukunda kamu düzeninden sayılan bir müessese tarafların tasarrufuyla değiştirilemez. Şayet taraflar bu müesseseler ilişkin bir sözleşme yaparlarsa ilgili sözleşme yargılama hukuku veya icra iflas hukuku anlamında geçersiz olarak kabul edilecektir⁷⁰.

⁶⁵ Lalou da Fransız doktrinindeki genel eğilimden ayrılarak ceza mahkemesi kararının etkisinin kesin hüküm üzerinden değil; ancak kamu düzeni etkisi üzerinden açıklanması gerektiğini ifade etmektedir (LALOU, s. 19). Terré/Simler/Lequette de tarafları ve dava konusu birbirinden tamamen ayrı olan iki yargılama bakımından kesin hüküm etkisinden söz edilemeyeceğini; ancak şekli anlamda kesinleşmiş ceza mahkemesi kararının hukuk yargılaması üzerindeki etkisi kabul edilmezse bunun kamu düzenine aykırı olacağını ifade etmektedirler (TERRE/SİMLER/LEQUETTE, s. 888).

⁶⁶ MEKKİ/STRİCKLER, s. 751;

⁶⁷ BİLGE/ÖNEN, s. 151.

⁶⁸ GÖRGÜN, Şanal, Medeni Usul Hukuku, 3. Bası, Ankara 2014, s. 153.

⁶⁹ ÖZEKES, Muhammet, Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı, Ankara 2003, s. 40 vd.

⁷⁰ TAŞPINAR, Ayvaz, Medeni Yargılama Hukukunda İspat Sözleşmeleri, Ankara 2001, s. 88; AŞIK, İbrahim, İcra Sözleşmeleri, Ankara 2006, s. 63 vd.

Yargılama hukuku bakımından kamu düzeninden sayılan müesseselerin bu nitelikleri pozitif düzenlemelerden değil ancak yargılama hukukunun yapısı ve amacından çıkartılmaktadır. Gerçekten de adaletin teminini ve hukuki barışı sağlayan bir hukuk dalının, bu amaca erişebilmesi bakımından ihtiyaç duyduğu temel ilkeler ve müesseseler tereddütsüz olarak kamu düzeninden sayılacaklardır. Bu husus, kamu düzeni tanımı bakımından katıldığımız görüşle de uyum göstermektedir. Öyle ki kamu düzeni, hukukun yazılı veya yazılı olmayan temel prensipleri olarak nitelendirildiğinde, bu temel prensiplerin yargılama hukukunun ve icra iflas hukukunun temel prensiplerini ve temel müesseselerini de içine aldığı sonucuna varılmalıdır. Örneğin İcra ve İflas Kanunu'nda şikâyet yolu için öngörülmüş olan süre işlemin tesisinin öğrenildiği tarihten itibaren yedi gün olarak belirlenmişken; işlemin kamu düzenine aykırı olması hâlinde icra dairesi işlemine karşı süresiz olarak şikâyet yoluna başvurulabileceği kabul edilmektedir⁷¹. Süresiz şikâyete ilişkin mevzuatta hiçbir düzenleme yer almamasına rağmen icra dairesi işleminin takibin esaslı unsurlarına(prensiplerine) aykırı olmasının kamu düzenin ihlal ettiği ifade edilmektedir⁷².

Ceza mahkemesinin şekli anlamda kesinleşmiş kararlarının, hukuk yargılaması üzerindeki etkisinin temelinde ise ceza mahkemesinde re'sen araştırma ilkesinin uygulanması yatmaktadır. Re'sen araştırma ilkesinde ise, klasik özel hukuk yargılamasında uygulanan taraflarca getirilme ilkesinin aksine dava malzemesi(vakıalar ve deliller) mahkeme tarafından toplanmakta⁷³; vakıalar ve deliller bakımından teksif ilkesi söz konusu olmamaktadır⁷⁴. Bu hâlde ceza mahkemesindeki tahkikatın, maddi gerçeğe ulaşma bakımından, özel hukuk yargılamasındaki tahkikattan daha üstün olduğu da ifade edilebilecektir.

Bu hâlde ceza mahkemesinin saptadığı bir vakıa, hukuk yargılamasında söz konusu olan taraflarca getirilme ilkesinden dolayı, hukuk

⁷¹ YILDIRIM, M. Kamil, Nevhis DEREN-YILDIRIM, İcra ve İflas Hukuku, 6. Baskı, İstanbul 2015, s. 34.

⁷² PEKCANITEZ, Hakan, İcra-İflâs Hukukunda Şikâyet, Ankara 1986, s. 86.

⁷³ ALANGOYA, Yavuz, Medeni Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler, İstanbul 1979, s. 9 vd.

⁷⁴ ÖZMUMCU, Seda, "Türk Hukukunda Yargıtay Kararları Işığında Re'sen Araştırma İlkesi", Medeni Usul ve İcra İflâs Hukukçuları Toplantısı-XII, SDÜHFD, C.4, S. 2, Y. 2014, s. 147.

mahkemesi tarafından saptanamayabilir. Böyle bir durumda ise hukuk sisteminde yer alan bir mahkeme tarafından varlığı tespit edilen vakıa başka bir mahkeme tarafından reddedilebilecektir. Bir hukuk sisteminde adaletin temini için yargı yoluna başvurmuş olan bireyin böylesi bir çelişkinin içinde bırakılması ise adalet düşüncesini yaralayacağı gibi toplumun hukuk düzenine olan inancının da sarsılmasına yol açar. Hukuk sistemine olan güvenin sarsılması ise kamu düzenini doğrudan doğruya ihlal eder⁷⁵. Bu sebeple ceza mahkemesi kararının hukuk yargılaması üzerindeki bağlayıcı etkisinin temelinde TBK m. 74 hükmü yer almamaktadır. Gerçekten de TBK m. 74 hükmü kusur, zarar gibi sorumluluk hukukuna ilişkin müesseseleri düzenlemektedir. Hâlbuki yukarı da belirtildiği gibi ceza mahkemesi kararının bağlayıcı etkisi yalnızca sorumluluk hukuku bakımından söz konusu olmaz. Fransız Yüksek Mahkemesi ve Yargıtay'ın da belirttiği gibi bu etki bir boşanma davası bakımından da söz konusu olabilir. Gerçekten de bağlayıcı etkinin teorik temeli ne kesin hüküm etkisiyle ne de kanun hükmüyle açıklanabilecektir. Bu durumda TBK m. 74, bağlayıcı etkinin sınırlı bir şekilde vurgulandığı bir hükümden ibarettir. Bağlayıcı etkinin varlığı ise herhangi bir pozitif düzenlemeye ihtiyaç duymamaktadır. Zira bu husus yargılama hukukunun yapısı ve amacı aracılığıyla da tespit edilebilecektir.

Buna göre re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı ceza mahkemesinin tarafından saptanan bir vakıanın, taraflarca getirilme ilkesinin uygulandığı bir mahkemeyi bağlayamaması da kabul edilemeyecektir. Dava malzemesinin toplanmasında kabul edilen ilkelerden başka aynı hukuk sisteminde bir yargılamada saptanan bir vakıanın başka bir mahkeme tarafından reddi de bireyin hukuk sistemine güveni azaltacağından ceza mahkemesi kararının hukuk yargılaması üzerindeki etkisi "kamu düzenine dayanan bağlayıcı etki olarak" tespit edilmelidir.

⁷⁵ Yargıtay da bir kararında aynı hususları vurgulamıştır: "(...) Aynı maddi olgulara dayalı olan iki farklı mahkeme kararının ortaya çıkmasının **adalete duyulan güveni zedeleyeceği de kuşkusuz olup**, mahkemelere güveni sağlanması bakımından ceza davasının sonucu beklenmelidir(...)" Yargıtay 23.HD, T. 16.9.2013, E. 2013/2980, K. 2013/5432(www.kazancı.com, Erişim Tarihi: 15.05.2016).

SONUÇ

Ceza mahkemesinin kararlarının hukuk mahkemesi üzerindeki “bağlayıcı etkisinin” varlığı doktrin ve uygulama tarafından kabul edilmektedir. Ancak bu etkinin kapsamı ve hukuki niteliği üzerinde tartışmalar mevcuttur. Doktrin ve uygulamadaki genel eğilim etkinin kapsamının maddi vakılardan ibaret olduğudur. Gerçekten de ceza hukuku ve medeni hukukun ayrı hukuk dalları olması sebebiyle ceza mahkemesi tarafından yapılacak bir atılma faaliyetinin başka bir deyişle uygulanacak hukuk ve bu hukukun uygulanmasıyla beraber meydana gelen sonucun hukuk yargılaması üzerinde etkisinin söz konusu olamaması gerekir. Ancak en tartışılmalı sayılan husus bu etkinin hukuki niteliğidir. Buna göre etkinin hukuki niteliğiyle ilgili olarak “kesin hükmün olumlu etkisi” ve “doğrudan Kanundan kaynaklanan etki” savları ileri sürülebilir. Ancak bu iki sav da kanaatimizce bağlayıcı etkinin hukuki niteliğini açıklamaktan uzaktır. Zira kesin hükmün olumlu etkisi söz konusu olabilmesi için medeni usul hukukunun alanına giren iki yargılamanın yapılmış olması gerekir. Zira maddi anlamda kesin hüküm yalnızca tarafları, sebebi (dayanılan vakıaları) ve konusu aynı iki yargılama bakımından söz konusu olabilir. Hâlbuki ceza muhakemesi hukuku ve medeni usul hukukunun birbirinden farklı yapıları ceza mahkemesi kararının hukuk yargılaması üzerinde kesin hüküm etkisi doğurmasını engeller. Etkinin doğrudan Kanun hükmünden kaynaklandığını ileri süren görüşler ise kanaatimizce iki bakımından zayıftır. Öncelikle TBK m. 74 hükmünün lafzı ilgili bağlayıcı etkinin yalnızca sorumluluk hukukuna ilişkin müesseseler bakımından uygulanabileceğini göstermektedir. Hâlbuki ceza mahkemesi kararının, hukuk yargılaması üzerindeki etkisi yalnızca sorumluluk hukukuyla bağlantılı olarak kabul edilmesi önemli sorunlara yol açabilecek niteliktedir. Mademki ceza mahkemesi tarafından gerçekleştirilen maddi vakıa tespiti hukuk yargılaması üzerindeki etkilidir o hâlde bu etki tüm maddi vakıa tespitleri bakımından geçerli olmalıdır. İkinci olarak şayet bağlayıcı etkinin sebebi Kanun hükmü olarak açıklanırsa ilgili Kanun hükmünün bulanmadığı faraziyesinde dava malzemesinin toplanmasında re’sen araştırma ilkesi uygulanan ceza yargılaması kararlarının hukuk yargılaması üzerinde hiçbir etkisi olamayacağı fikri vücut bulurdu ki bu fikir de hukuka güvenin zedelenmesi sonucuna varılabılırdi. Mukayeseli hukuk bakımındansa Fransız Hukukunda TBK m. 74 e benzer bir hüküm mevcut olmadığı

hâlde ceza mahkemesi kararlarının hukuk yargılaması üzerindeki etkisinin varlığı (bağlayıcı etki) kabul edilmektedir.

Kanaatimizce ceza mahkemesi kararlarının hukuk yargılaması üzerindeki etkisi yalnızca kamu düzeniyle açıklanabilecektir. Zira ceza mahkemesinde dava malzemesinin toplanmasına ilişkin ilkelerden re'sen araştırma ilkesi uygulanmaktadır. Başka bir deyişle hâkimin maddi vakıayı tahkik etmesini sağlayan olanaklar, taraflarca getirilme ilkesinin uygulandığı hukuk yargılamasına göre daha elverişlidir. Bu hâlde ceza mahkemesi tarafından tespit edilmiş bir maddi vakıanın, hukuk hâkimi tarafından dikkate alınmaması hukuka olan güveni esaslı ölçüde zedelemekle birlikte çelişkili kararların ortaya çıkmasına da sebep olabilecektir. Fransız doktrininde bazı yazarlar tarafından ileri sürülen bu görüş kanaatimizce ceza mahkemesi kararlarının hukuk yargılaması üzerindeki etkisini açıklayan görüşlerden en isabetlisidir.

KAYNAKÇA

- AKKAN**, Mine, “Medeni Usul Hukukunda Tarafların Farklı Olması Durumunda Kesin Hükümün Delil Niteliği”, DEÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Bilge Umar’a Armağan, Özel Sayı 2009, Cilt: 11, Basım Yılı: 2010, s. 3-61.
- AKKAYA**, Tolga, Medeni Usul Hukukunda İstinaf, Ankara 2009.
- ALANGOYA**, Yavuz, M. Kamil YILDIRIM, Nevhis DEREN-YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 7. Bası, İstanbul 2009.
- ALANGOYA**, Yavuz, Medeni Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanması İlişkin İlkeler, İstanbul 1979.
- ALTUĞ**, Yılmaz, Mustafa YASAN, “Milletlerarası Hukukta Kamu Düzeni”, İstanbul 2003, s. 139-150.
- ARAS**, Bahattin, Hukuk ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Birbirine Etkisi, Ankara 2014.
- ARSEBÜK**, Esat, Borçlar Hukuku, Cilt I, 2. Baskı, İstanbul 1943.
- AŞIK**, İbrahim, İcra Sözleşmeleri, Ankara 2006.
- ATAAY**, Aytekin, Borçlar Hukukunun Genel Teorisi, 3. Baskı, İstanbul 1981.
- ATAKAN**, Arda, “Kamu Düzeni Kavramı”, MÜHF-HAD, C.13, S.1-2, Y. 2007, s. 59-136.
- ATALAY**, Oğuz, Medeni Usul Hukukunda Menfi Vakıaların İspatı, İzmir 2001.
- ATEŞ**, Derya, Borçlar Hukuku Sözleşmelerinde Genel Ahlâka Aykırılık, Ankara 2007.
- AYAN**, Mehmet, Borçlar Hukuku, 8. Baskı, Konya 2013.
- AYDIN**, Devrim, Ceza Muhakemesinde Deliller, Ankara 2014.
- BİLGE**, Necip, Ergun ÖNEN, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 3. Bası, Ankara 1978.
- BOUTY**, Cédric, Editions Dalloz, Répertoire de procédure civile, 2012.
- BUDAK**, Ali Cem, Medeni Usul Hukukunda Üçüncü Kişilerin Korunması, İstanbul 2000.
- BUFFELAN-LANORE**, Yvaine, Virginie LARRİBAU-TERNEYRE, Droit Civil, Les obligations, 14 ième édition, Paris 2014.
- CHAPUS**, René, Droit du contentieux administratif, 13 ième édition, Paris 2008.
- DEBBASCH**, Charles, Jean-Claude RİCCİ, Contentieux Administratif, 8 ième édition, Paris 2001.
- DEKKERS**, René, Précis de Droit Civil Belge, Tome II, Bruxelles 1959.
- DEREN-YILDIRIM**, Nevhis, Türk İsviçre ve Alman Medeni Usul Hukukunda Kesin Hükümün Sübjektif Sınırları, İstanbul 1996.
- ENGEL**, Pierre, Traité des obligations en droit suisse Dispositions générales du CO, 2e édition, Bern 1997, s. 575.

- ERDEMİR**, İlter, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Cilt: I, 2. Bası, Ankara 1998.
- EREN**, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 19. Bası, Ankara 2015.
- EREN**, Fikret, Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyyet Bağ Teorisi, Ankara 1975.
- FEYZİOĞLU**, Necmeddin, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt I, 2. Baskı, İstanbul 1976.
- GÖRGÜN**, Şanal, Medeni Usul Hukuku, 3. Bası, Ankara 2014.
- GÖZLER**, Kemal, İdare Hukuku, CİLT II, 2. Bası, Bursa 2009.
- GÖZÜBÜYÜK**, Şeref A., Turgut TAN, İdare Hukuku, Cilt I, 7. Bası, Ankara 2010.
- GÜRDOĞAN**, Burhan, Medeni Usul Hukukunda Kesin Hüküm İtirazı, Ankara 1960.
- İYİLİKLİ**, Ahmet Cahit, Hukuk Yargılamasında Kesin Hüküm, Ankara 2016.
- KARILA de VAN**, Juliana, Chose Jugée, Editions Dalloz, Répertoire de procédure civile, 2008.
- KILIÇOĞLU**, Ahmet M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 19. Bası, Ankara 2015.
- KILIÇOĞLU**, Ahmet, "Haksız Fiillerden Sorumlulukta Medeni Hukuk Ceza Hukuku İlişkisi", AÜHFD, C. XXIX, S. 3-4, Y. 1973, s. 185-225(İlişki).
- KUNTER**, Nurullah; Feridun YENİSEY, Ayşe NUHOĞLU, Muhakeme Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Bası, İstanbul 2010.
- KURU**, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. Baskı, Cilt I, İstanbul 2001.
- KURU**, Hukuk Muhakemeleri Usulü, Cilt: V, 6. Bası, İstanbul 2001.
- LALOU**, Henri, Traité Pratique de la Responsabilité Civile, Paris 1943.
- LEVENEUR**, Laurent, Code Civil, 35 ieme édition, Paris 2016.
- LEVY**, Jean-Philippe, André CASTALDO, Histoire du droit civil, 2 ieme édition, Paris 2010.
- MALINVAUD**, Philippe, Dominique FENOUILLET, Manuel de Droit des obligations, 12 ieme édition, Paris 2012.
- MAZEAUD**, Henri, Léon MAZEAUD, Traité Théorique et Pratique de la Responsabilité Civile Délictuelle et Contractuelle, Tome, II 4 ieme édition, Paris 1932.
- MEKKİ**, Soraya Amrani, Yves STRİCKLER, Procédure Civile, Paris 2014, s. 750.
- OĞUZMAN**, M. Kemal, M. Turgut ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt II, İstanbul 2013,
- OKAY-TEKİNSOY**, Özge, İdare Hukukunda Kamu Düzeni Kavramı, İstanbul 2011.
- OLGAÇ**, Senai, Kazai ve İlmi İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu ve Hususi Kanunlar, Cilt 1, İstanbul 1959.

- OSER, H., W. SCHÖNENBERGER**, Borçlar Hukuku(Çev. Recai Seçkin), Birinci Kısım, 2. Baskı, Ankara 1947.
- ÖZEKES, Muhammet**, Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı, Ankara 2003.
- ÖZKAYA-FERENDECİ, H. Özden**, Kesin Hükümün Objektif Sınırları, İstanbul 2009.
- ÖZMUMCU, Seda**, “Türk Hukukunda Yargıtay Kararları Işığında Re’sen Araştırma İlkesi”, Medeni Usul ve İcra İflâs Hukukçuları Toplantısı-XII, SDÜHFD, C.4, S. 2, Y. 2014, s. 145-171.
- PEKCANITEZ, Hakan**, İcra-İflâs Hukukunda Şikâyet, Ankara 1986.
- PEKCANITEZ, Hakan**, Medeni Usul Hukukunda Fer’i Müdahale, Ankara 1992.
- PEKCANITEZ, Hakan, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES**, Medeni Usul Hukuku, 14. Bası, Ankara 2013.
- PLANIÖL, Marcel**, Traité Élémentaire de Droit Civil, Tome Deuxième, 4 ième édition, Paris 1952.
- POSTACIOĞLU, İlhan E.**, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 6. Bası, İstanbul 1975.
- RENGLLET, Antoine**, Des polices en qu’ete de modernité ? : syst’emes policiers et ordre public dans les villes de l’espace belge de la fin de l’Ancien Régime `a la fin de l’Empire napol’eonien (1780-1814), These Doctorat, Université Lille-3 et Université de Namur, Janvier 2016.
- ROSSEL, Virgile**, Manuel de Droit Fédéral Des Obligations, Tome Premier, Geneve 1920.
- RUHİ, Ahmet Cemal, Yavuz KAPLAN**, “Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Tenfizi Açısından Kamu Düzeni”, Prof. Dr. Ergun Nomer’e Armağan, Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, C.22, S. 2, Y. 2002, İstanbul 2002, s. 643-664.
- STİRN, Bernard**, “L’ordre public et libertés publiques”, Colloque sur l’Ordre public, 2015, s. 5-17.
- ŞİMŞEK, Aslı**, Genel Kamu Hukukunun Temel Kavramı Olarak Kamu Düzeni, Ankara 2012.
- TANDOĞAN, Haluk**, Türk Mes’uliyet Hukuku, İstanbul 2010.
- TAŞPINAR, Ayvaz**, Medeni Yargılama Hukukunda İspat Sözleşmeleri, Ankara 2001.
- TERRÉ, François, Philippe SİMLER, Yves LEQUETTE**, Droit Civil, Les Obligations, 9 ième édition, Paris 2005.
- TUNÇOMAĞ, Kenan**, Türk Borçlar Hukuku, Cilt I, 6. Bası, İstanbul 1976.
- UNGAN-ÇALIŞKAN, Hazal**, “Bırakınız Taşısınlar: Taşıyıcı Anneliğe Güncel Bakış”, MÜHF-HAD, C. 22, S. 1, Y. 2016, s. 489-509.
- UYGUR, Turgut**, Borçlar Kanunu, Cilt III, 3. Bası, Ankara 2010.
- ÜSTÜNDAĞ, Saim**, Medeni Yargılama Hukuku, 7. Bası, İstanbul 2000.

- VELİDEDEOĞLU**, Hıfzı Veldet, Refet ÖZDEMİR, Türk Borçlar Kanunu Şerhi, Ankara 1987.
- YAVAŞ**, Murat, “Hükme Karşı Üçüncü Kişilerin Müracaat İmkânı”, MİHDER, S. 11, Y.2008/3, s. 605-646.
- YILDIRIM**, M. Kamil, Nevhis DEREN-YILDIRIM, İcra ve İflas Hukuku, 6. Baskı, İstanbul 2015.
- YÜZBAŞIOĞLU**, Cihan, “Ceza Yargılamalarının Disiplin Yargılamaları Bakımından Etkisi”, Doç. Dr. Melike Batur Yamaner’in Anısına Armağan, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2014/1, Cilt I, s. 687-716.